

نگاه

رئیس امور امدادگران سازمان امداد و نجات جمعیت هلال احمر در گفت‌وگو با «شهروند»:

۱۸ هزار نیروی امدادی زن در کشور فعالیت می‌کنند

۴۰ درصدی از استان‌ها بسته به نوع فعالیت در بازه زمانی نوزده روز در پایگاه‌های بین‌جاده‌ای از حضور بانوان استفاده می‌شود و بیشتر فعالیت این بانوان در بخش‌های پیش‌بیمارستانی است

[ملیحه محمودخواه] کشور ما در محدوده جغرافیایی قرار گرفته است که دستخوش حوادث و بحران‌های طبیعی و جوی است. در بسیاری از این حوادث بیشترین آسیب متوجه زنان و کودکان می‌شود. امدادگران زن علاوه بر اینکه در زمان حوادث حضور فعالی دارند، پس از حوادث نیز نقش تأثیرگذاری در کاهش مشکلات روانی و افسردگی‌های پس از حوادث ایفا می‌کنند؛ زیرا زنان زیادی هستند که در هنگام وقوع حوادث مثل سیل و زلزله تنها به امدادگران خانم اعتماد می‌کنند و گاهی به دلیل نبود امدادگران زن، در مورد نیازهای بهداشتی خود سکوت می‌کنند و تنها حضور امدادگران زن در چنین مواقعی می‌تواند شرایط را برای زنانی که درگیر حوادث شده‌اند، تعدیل کند. در گفت‌وگو با فاطمه سلامی، رئیس امور امدادگران سازمان امداد و نجات جمعیت هلال احمر، نقش زنان امدادگر را در زمان حوادث و میزان کمک‌هایی که انجام می‌دهند، بررسی کرده‌ایم.

●●● چه تعداد نیروی امدادگر زن در جمعیت هلال احمر فعالیت می‌کنند؟

بیش از ۴۹ هزار و ۴۵ امدادگر و نجاتگر در کشور فعالیت می‌کنند که بیش از یک چهارم آنها را بانوان امدادگر تشکیل می‌دهند. طبق آمار بیش از ۱۸ هزار نیروی زن در درجات مختلف امدادی فعالیت می‌کنند. بیشترین حضور این زنان امدادگر حمایت‌های روانی پس از بروز حوادث و پشتیبانی در برخی از استان‌هاست. هر چند باید به این نکته نیز اشاره کرد که در برخی از استان‌ها بسته به نوع فعالیت در بازه زمانی نوزده روز در پایگاه‌های بین‌جاده‌ای از حضور بانوان استفاده می‌شود. بیشتر فعالیت این بانوان در بخش‌های پیش‌بیمارستانی است، اما در زمان حوادث زنان نقش مهمی در انبارها و بسته‌بندی اقلام و بسته‌های ارسال به مناطق حادثه‌دیده دارند.

●●● چرا حضور زنان در بحث‌های امدادی نسبت به حضور مردان کم‌رنگ‌تر است؟

باتوجه به نقش‌هایی که امدادگران زن و مرد در زمان وقوع حوادث ایفا می‌کنند، نقش برابری ندارند؛ زیرا در حالت عادی تعداد امدادگران مرد نسبت به امدادگران زن بیشتر است. از سوی دیگر شرایط جامعه به گونه‌ای است که نمی‌توان از حضور زنان در همه عرصه‌ها استفاده کرد و محدودیت‌هایی برای آنها در برخی از مکان‌ها وجود دارد. به همین دلیل در بحث آموزش زنان و مردان امدادگر نیز تفاوت‌هایی وجود دارد.

●●● این حرف به این معناست که ممکن است آموزش‌هایی به مردان امدادگر داده شود که زنان این آموزش‌ها را فرا نگیرند؟

دقیقاً، زیرا ممکن است برخی حوادث و اتفاقاتی رخ دهد که زنان به دلیل شرایط جسمی و روحی نتوانند در آن شرکت کنند و بیشتر از امدادگران مرد در آن حوادث استفاده شود. به‌طور مثال در آموزش‌ها بحث سیل را برای زنان امدادگر نداریم، ولی آموزش‌های سیلاب، کوهستان و جاده را داریم که استفاده از بانوان در بحث امداد رسانی در این حوادث بسته به نوع حادثه و مکان است.

●●● اگر بنیاد امدادگران زن در همه حوادث حضور نداشته باشند، چرا آموزش‌های مختلف را می‌بینند؟

نمی‌توان گفت از زنان استفاده نمی‌شود. گاهی هم که خیلی کم است حضور آنها در برخی از مکان‌ها و حوادث به صلاح نیست. به‌طور مثال زنان نمی‌توانند در شیفت‌های شبانه در پایگاه‌هایی که فاصله آنها با شهر زیاد است خدمت کنند، زیرا احتمال بروز خطر برای آنها وجود دارد. به همین دلیل زنان نیز بسیاری از آموزش‌ها را به جز مواردی محدودی می‌بینند؛ اما گاهی بسته به شرایط از آنها استفاده می‌شود.

●●● قرار نیست برای حضور پیرنگ‌تر زنان امدادگر در حوادث برنامه‌ای تدوین شود؟

قطعا حضور زنان امدادگر در جاده‌ها نسبت به قبل بیشتر شده و حتی در ایام نوزده‌روز این زنان در پایگاه‌های جاده‌ای حضور پیدا می‌کنند.

●●● امروز نقش زنان امدادگر در زمان حوادث چطور تعریف می‌شود؟

حضور زنان در بحث حمایت‌های روانی بسیار اهمیت دارد و نباید ارزش آن را از امداد رسانی در زمان وقوع حوادث کمتر دانست. وقتی حادثه ناگواری در گوشه‌ای از کشور رخ می‌دهد، مردم در آن مناطق به شدت با مشکلات روانی روبه‌رو و دچار افسردگی‌های شدید پس از حادثه می‌شوند. زنان در مناطق آسیب‌دیده بیشتر درگیر مشکلات می‌شوند و به همین دلیل به حضور بانوان امدادگر برای کاهش آثار این افسردگی‌ها نیاز است. این ماجرا در سیل خوزستان بسیار مشهود بود و حضور بانوان در اردوگاه‌ها بسیار پررنگ بود. به‌طور مثال بسیاری از زنان در مورد نیازهای بهداشتی خود به کسی اعتماد نمی‌کنند و گاهی ممکن است نگفتن مشکلات، بیماری‌هایی را نیز برای آنها به همراه داشته باشد. گاهی آنها تنها به امدادگران زن اعتماد می‌کنند و مشکلات‌شان را با آنها مطرح می‌کنند. زنان امدادگر در بخش‌های پیش‌بیمارستانی نقش بسزایی دارند و در این عرصه نیز بسیار پررنگ عمل می‌کنند. □

محمد جوادزاده/شهروند □

نقش زنان در ایجاد شرایط پایدار پس از بحران

افزایش تاب‌آوری جامعه با ارتقای توانمندی زنان

رئیس جمعیت هلال احمر گناباد در گفت‌وگو با «شهروند»: «در سال‌های اخیر میزان علاقه‌مندی زنان در حوزه فراگیری آموزش‌های امدادی رشد بسیاری داشته است»

صه مینا نظری‌کمال، پژوهشگر اجتماعی در گفت‌وگو با «شهروند»: یکی از مولفه‌های مهم که باید در مسأله حوادث و سوانح بررسی شود، مسأله فرهنگ است

[حسام خراسانی] آمارهای بین‌المللی نشان می‌دهد به هر میزان نقش زنان در فعالیت‌ها و مشارکت‌های اجتماعی در یک جامعه بیشتر باشد، شیب و روند توسعه در آن جامعه صعودی‌تر از جوامع دیگر خواهد بود. «زنان» و «داوطلبی» دو ملاک معتبر توسعه‌یافتگی در دنیای امروز به شمار می‌آیند. این آمارها بیانگر این موضوع است که توسعه ملی بدون پیشرفت این دو بخش پراهمیت جامعه امکان‌پذیر نیست. حالا در این میان شاخصی جدیدتر نیز در کنار دو شاخص دیگر قرار گرفته، «مشارکت داوطلبانه زنان»؛ موضوعی که از چندین جهت حائز اهمیت است. شاید یکی از برجسته‌ترین نکات در این مورد این است که زنان و دختران بیشتر از دیگر افراد در معرض آسیب‌های پس از وقوع بحران هستند؛ از این رو است که آگاهی آنها نسبت به نحوه رفتار در مواقع بحران می‌تواند نقش مهمی در کاهش معضلات اجتماعی داشته باشد. به همین علت در هر جامعه‌ای ضرورت دارد تا شرایط و بستری برای ورود زنان در فعالیت‌های اجتماعی فراهم شود. در چندسال اخیر جمعیت هلال احمر به‌عنوان یک ارگان مردم‌نهاد، هم بستری شده است برای افزایش مشارکت اجتماعی زنان در فعالیت‌های داوطلبانه و هم کانونی است برای آموزش و ارتقای سطح دانش زنان در نحوه رفتار در حوادث و بلاها. «شهروند» به همین منظور به بررسی تأثیر و نقش زنان در این حوزه با کارشناسان و پژوهشگران اجتماعی پرداخته است.

طی می‌کنند و دوره‌های اختصاصی مختلف را در سازمان جوانان با عناوینی همچون پیشگیری از بیماری‌های پرخطر، کارگاه پیشگیری از آیدز و... می‌گذرانند.

ضرورت یک حضور

اصلاح زیرساخت‌ها نکته دیگری است که افرادی بر آن تأکید دارند. به اعتقاد او برخی از زیرساخت‌های عمرانی، فرهنگی و اجتماعی مانع حضور و مشارکت زنان به صورت میدانی در بلایاست، موضوعی که در اورژانس، آتش‌نشانی و جمعیت هلال احمر می‌توان دید. نرگس افشاری، رئیس شعبه گناباد از استان خراسان رضوی معتقد است که باید در زمینه گروه‌های حساس (زنان باردار، کودکان و سالخورده‌گان) فعالیت بیشتری دنبال شود. او حمایت عاطفی از زنان را یکی از موضوعات مهم در بازتوانی پس از حادثه می‌داند و معتقد است که باید در حوزه حمایت از زنان باردار در حوادث برنامه‌ریزی‌های جدی‌تر دنبال کرد.

در حادثه، همه برابریم

«همه در معرض حادثه هستیم» گزاره دیگری است که در حوادث و بلاها مطرح می‌شود. بلا یا برخلاف انسان‌ها، تبعیض قائل نمی‌شوند؛ آمارها بیانگر این است که بلاها نابرابری‌های جنسیتی را تقویت کرده و افزایش می‌دهند و وضع بسیار بدتری را برای زنان ایجاد می‌کنند. موضوعی که مینا نظری‌کمال، پژوهشگر اجتماعی نیز بر آن تأکید دارد. او معتقد است یکی از مولفه‌های مهم که باید در مسأله حوادث و سوانح بررسی شود، مسأله فرهنگ است. او در ادامه با ذکر مصداق به آسیب‌شناسی فرهنگی در حوادث می‌پردازد: «من در بسیاری از حوادث به شکل میدانی حضور داشته‌ام، به‌طور مثال می‌گویم در توزیع مواد غذایی و دسترسی و دریافت، زنان با چالش‌هایی مواجه هستند. گاه میدان حادثه به میدان رقابتی برای دریافت این اقلام تبدیل می‌شود. این خود یکی از چالش‌هایی است که زن حادثه‌دیده با آن روبه‌رو است. موضوع دیگر نقش تعریف‌نشده زنان در حوادث است که این پژوهشگر اجتماعی به آن اشاره دارد: «در یکی از حوادث من به‌طور عینی مشاهده می‌کردم که نقش زنان در آن جامعه چند برابر شده است، یعنی آنها باید نقش‌های بسیاری را برای ایجاد شرایط پایدار در بحران عهده‌دار شوند که جنس دیگر مسئولیتی در قبال آن ندارد. از جمله پخت‌وپز... از سوی دیگر در حادثه با توجه به شرایط فرهنگی، بسیاری از نقش‌های محلی همان زنان حذف و نادیده گرفته شده است.»

سهم زن و مرد از حادثه!

بیشتر قربانیان آسیب‌های اجتماعی زنان هستند؟ گزاره‌ای پرسشی که نظری‌کمال با آن همراه نیست. او معتقد است باید در حادثه نگاه بی‌طرفانه‌ای داشت. این مدرس و پژوهشگر سلامت روان در حوادث و سوانح در تکمیل این بخش از صحبت‌های خود می‌گوید: «این نگاه می‌تواند باعث شود که یک جنس در حادثه نادیده گرفته شود، گاهی همین استدلال باعث شده مردان در حوادث دچار اختلالات روحی و روانی شوند. باید با نگاهی بی‌طرفانه میزان آسیب‌های روحی و جسمی افراد در حوادث بررسی شود.» این پژوهشگر اجتماعی در پایان نسبت به نادیده گرفتن زنان در فرآیند مدیریت بحران گفت: «زنان می‌توانند متناسب با ساختار فرهنگی و اجتماعی منطقه خود نقش کلیدی در حوادث و سوانح داشته باشند. به‌طور مثال یکی از موضوع‌ها بحث تاب‌آوری اقتصادی و مشارکت اقتصادی زن پس از حادثه است. باید این موضوع را پذیرفت که ارتقای توانمندی زنان یعنی ارتقای توانمندی جامعه.» □

جمعیت هلال احمر به‌عنوان یک ارگان مردم‌نهاد، هم بستری است برای افزایش مشارکت اجتماعی زنان در فعالیت‌های داوطلبانه و هم کانونی است برای آموزش و ارتقای سطح دانش زنان در نحوه رفتار در حوادث و بلاها. در چند سال اخیر یکی از دغدغه‌های جمعیت هلال احمر ایران توانمندسازی زنان نجاتگر بوده است. زنانی که قدرت و توانمندی خود را در این سال‌ها به اثبات رسانده و همپای مردان در مواقع بحرانی حاضر شده‌اند. موضوعی که «نرگس افشاری» رئیس جمعیت هلال احمر گناباد نیز بر آن تأکید دارد. افرادی معتقد است در سال‌های اخیر میزان علاقه‌مندی زنان در حوزه فراگیری آموزش‌های امدادی رشد بسیاری داشته، به‌طوری‌که امروز میزان حضور زنان در دوره آموزشی در برخی نقاط حتی بیش از مردان است.

«زن» از درجه داوطلبی

آگاه هستند، می‌دانند، کجا باشند، برای چه زمان صرف می‌کنند و چه به دست می‌آورند. هم در دورافتاده‌ترین پایگاه‌های بین‌شهری حاضر هستند و هم در حفظ محیط زیست پیش‌قدم، عادت کرده‌اند به خدمت؛ تنها انتظارشان هم‌فکری برای مشارکت اجتماعی است. این توصیف کوتاهی است از حضور زنان در فعالیت‌های اجتماعی. حضوری که به نگاه افرادی بیش از گذشته مشهود است. او معتقد است میزان حضور زنان در فعالیت‌های داوطلبانه در سال‌های اخیر در برخی نقاط حتی بیش از مردان است. رئیس جمعیت هلال احمر گناباد اشاره به نقش پررنگ و تأثیرگذار زنان در جمعیت هلال احمر در طول سده اخیر می‌گوید: «متأسفانه در سال‌های اخیر بسیاری از فعالیت‌های زنان در جریان وقوع بلا یا از لحاظ اجتماعی دیده‌وار نهاده نمی‌شود و مورد قدرانی قرار نمی‌گیرد. با این حال، واکنش‌های زنان به شرایط اضطراری هنگام وقوع بلا نشان‌دهنده حضور و مشارکت گسترده این طیف از جامعه است.» او با اشاره به فعالیت‌های پررنگ زنان در جمعیت هلال احمر ادامه می‌دهد: «در کارنامه جمعیت هلال احمر نام‌زنانی همچون بهجت سرافراز ثبت شده است که نه تنها در یک فرآیند مشارکت داشته‌اند، بلکه در این عرصه جریان‌سازی نیز کرده‌اند.» مرحوم بهجت افراز جهرمی به دلیل خدمت به آزادگان در اداره مفقودین و اسرای هلال احمر ایران و رساندن ۶ میلیون نامه به خانواده آزادگان، لقب ام‌الاسرا (مادر اسیران) را از آن خود کرد.

«زن» محور خانواده

هر خانواده یک امدادگر، شعاری است که جمعیت هلال احمر در دهه اخیر در جهت تحقق آن قدم برداشته است، رئیس جمعیت هلال احمر گناباد در ادامه گفت‌وگوی خود با اشاره به این شعار، ۱۰ ساله می‌گوید: «زن، محور و کانون اصلی خانواده است. اگر از من بپرسید در یک خانواده چه کسی اولویت آموزش‌های امدادی را دارد، می‌گویم زن. او در تکمیل صحبت‌های خود در این بخش می‌گوید: «نقش‌های خانوادگی می‌تواند زنان را به آموزش دهندگان مسائل مربوط به بلا یا تبدیل کند. زنان همچنین نقش یک التیام‌دهنده را ایفا می‌کنند.» «بسترهای فرهنگی، اجتماعی و اعتقادی در سطح کشور، مسأله حضور زنان در حوادث را به موضوعی اساسی تبدیل کرده است، به‌طوری‌که بسیاری از مددجویان زن از مددکاران زن در فرآیند یاریگری، مدد بخواهند.» این موضوع گزاره دیگری است که افراد در مورد اهمیت آموزش و حضور زنان در مسأله امدادگری و یاریگری مطرح می‌کنند. بانوان داوطلب جمعیت هلال احمر در کنار دوره‌های مختلف، کمک‌های اولیه و امداد را به صورت متداول